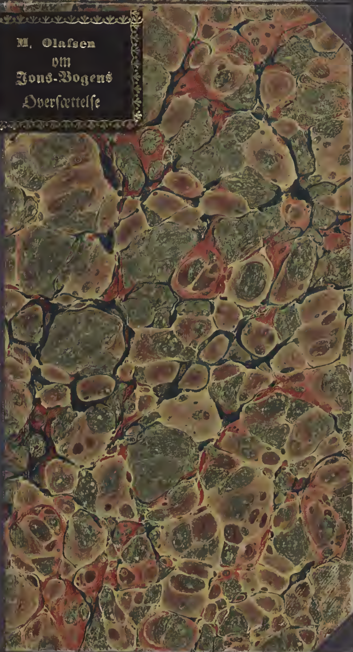
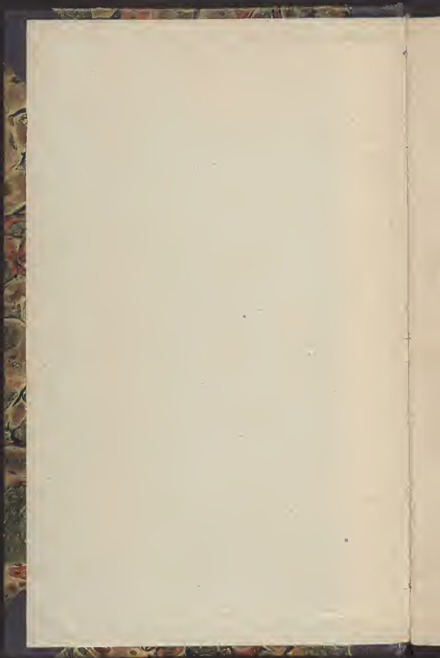
M. Olafsen
om
Jons-Bogens
Oversættelse

Nogle Anmærkninger
til
Jons-Bogens
Danske Oversættelse
i sær
Angaaende det, i de Lærde-Tidender No. 30, lastede Forsvars-Skrift og en Deel urigtig angrebne Stæder i den benævnte Oversættelse
For at udvikle den indviklede Sandhed.

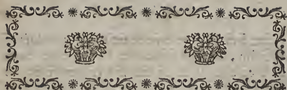
Fremsat af en Vedkommende

MAGNUS OLAFSEN.

Kiøbenhavn, 1765.
trykt hos August Friderich Stein.

Imprimatur,

B. G. v. OBELITZ.

Det bemeldte Stykke af de lærde Tidender Num. 30.

Med Ludolph Henrich Lillies Enkes Skrifter er udkommen: Hr. Egil Thorhallesens nødvendige Forsvar for den ved ham forfattede danske Oversættelse af Jons Bogen, imod de, i de Kiøbenhavnske Lærde Tidender af Msr. Hannes Finnsen indrykkede meget ufordeelagtige Anmærkninger, med Anmærkningerne selv tilføyede; at enhver lærd og fornuftig Læsere kan holde dem imod Svaret, og selv see hvad Grund der kan være paa begge Sider. 1765. 40 S. i 8vo. For at forsvare sit Skrift maa man efter alle logiske Regler endten vise, at man ikke har feylet, eller bevise, at de modsatte Antegnelser ere falske. Det lader som Hr. Th. har giort sig en Regel af at giøre ingen af Deelene. Han tilstaaer, at hen ved Halvparten af de i No. 18. af vore Tidender indførte Antegnelser mod hans Oversættelse ere ikke uden Grund; Imod de øvrige for-

ſvarer han ſig 1) med at de ere nye eller laante af Widalin, ligeſom vi endten havde lovet noget deſlige, eller at en Sandhed ikke længer burdte høres, end til en Mand, ſom ikke lidet har hiulpet ham at forſtaae Loven, har ſagt den; 2) At nogle af ham anførte Ord, ere de Lovkyndige og dem, ſom have Indſigt i den gamle nordiſke Hiſtorie, bekiendte. Men her tales om det nu brugelige danſke og juridiſke Sprog, thi Hr. Th. havde viſt nok ſkilt ſig ſlet fra ſit Værk, om han havde givet Jons-Bogen i den Danſk ſom brugtes i Waldemarernes Tid. 3) Paa fem Steder forſvarer han ſig med Trykfeyl, ſom vi lade ſtaae ved ſit Værd. 4) Snart forſvarer han ſig med, at et Ord er danſk, endſkiønt det er ubrugeligt hos Juriſterne, ſnart tilſtaaer han at et andet ikke er danſk, eller klinger underlig, ſnart at han har fulgt Textens Ord, hvad der end er blevet af Meeningen, ſnart at kuns eet eller andet Ord fattes, ſaa at man ſkulde falde paa de Tanker, at han ikke vidſte hvad en Overſættelſe er, hvis han ikke havde yttret andre Tanker i Fortalen til Jons-Bogen. 5) Nogle Ords Brug beviſer han med Kong *CHRISTIAN* den Femtes Norſke Lov. Vi har fundet de Steder ſom anføres af ham og dog ikke giøre til Sagen; men overalt, naar denne ſnart 80 Aar gamle Lov anføres til Bevis i Sproget, ſynes os, at det bør ſkee i Sammenligning med de ſeenere Forordninger; thi det er enhver bekiendt

kiendt at disse sidste i visse Ord vige fra Loven. 6) Sige vi, at han har beholdt sin Textes Feil, er han strax færdig med det Svar, at endten staaer det ikke i de ældre Udgaver eller og at de Ældre har det samme, eller og at det er saaledes i Texten. Et herlig Forsvar! 7) Men de allerfleeste Steder ere de som Hr. Th. hverken reyser eller fælder, eller fører noget Beviis til. Dette er nok for at bevise, at dette **Forsvar**, som det kaldes, ikke fortiener noget Svar, men vi har dog villet anmælde det for Læserne, som en Original i sit Slags, nemlig det dristigste i at sige Sandheden lige imod. Til et Exempel kan tiene: Efter hans Meening ere ligebetydende Ord, Søe og Hav, Qvinde og Kone i Fællig, Vasal og Undersaat, han maa for det andet og han kan om han vil, den og de, siden bør de foreenes, og ere allerede forligte, Kilde og Kiær eller Morads, maa og bør, sandelig og uden videre Proceß, med og mod, Eens Eng, og Eng paa en andens Jord eller Grund, uden Forsæt og af vred Hu, fem Alen og halvfemte Alen o. s. v. Alt dette paastaaer Oversætteren at være af samme Meening, uden at føre Beviis an for et eeneste deraf. S. 19 siger han at Loven ikke bestemmer endten et Vand, som deeler et Herred, skal falde til tvende Sider eller ikke; dens klare Ord ere disse: "Naar Vande deeles til Herreder." Her henføres det Ord at deeles udtrykkelig til Vandene, men ikke til Herredet.

S. 24 siger han at Lovens Ord, og en langt nyere Retter-Bod, som forklarer de samme, er een og den samme Meening. Alt hvad der kan siges om et Giærde, meener han paa samme Sted at passe sig til en Kanal med Demning, og at de som granske en Sag ere alle Tider Dommere. Dette kunde være nok, dog kan vi ikke andet end antegne et par Steder, som vidne, om med hvor stor, vi vil ikke sige Grundighed, men Agtsomhed han har skrevet dette Forsvar. S. 17 siger han at Hvalder er vel efter Loven Odelsmand, at her bliver giort Forskiæl paa Hvalder og Bonde (Bonda edur Haulldr) er udtrykkelig, og dog skal Haulldr eller Hvalder være det samme som boehavende Mand. Det er høyligen at undre, at han her ikke siger, en Hvalder siges dog om Boehavende; thi saaledes har han forsvaret de Ord Accord og Løn, nemlig at de siges om Forkiøbs-Rettighed, Skibs-Leye, Leye-Contract, Vilkaar, Belønning o. s. Men om en Oversætter skrev Dyr i Steden for en Løve, Lax, Flue, Koral, Franskmand, Svensk o. s. v.? Efter Hr. Th. Maade at slutte, havde han intet forseet sig. Den anden Post af dette Slags er S. 20. Her tilstaaer han vel at Lendr Madr vel ikke alle Tider er det samme som Odelsman, dog var hver Lendr Madr Odelsmand, nemlig efter den af os nylig anførte Oversættelses Maxime, at man kun kan tage et Genus naar man ikke saa strax kan falde paa Species determina-

minata eller individuum. Videre siger han: Og Lendir Menn kaldtes ofte Baroner i de sidligere Tider; et fremmed Navn som de Norske Konger forundte dem. Aarbøgerne sige eenstemmig, at Kong Magnus Lagabæter har i Aaret 1277. givet alle Lendum Mannum Baron Titel; thi før gaves den kun nogle af dem. Kort sagt, i disse anførte faa Ord ere ikke mindre end tre aabenbare Usandheder. Men siden vi dog have begyndt at igiennemgaae denne Artikel, vil vi ikke misunde Læserne den heel og holden. Slutningen er: Friherreinde eller Baronesse vilde giøre en artig Figur i Oversættelsen af en Islandsk Lov, som er skreven for meere end 400 Aar siden. Hr. Th. tilstaaer her altsaa, at han for Anstændigheds Skyld har giort en Bonde-Kone af en Friherrinde, og han kan være vis paa at ingen vil tage ham det ilde op i den Henseende, at han har fordervet Sproget med at rense det fra nedrige Ord, som han beskylder os for S. 10. 11. Men skulde her ikke stikke Partieskhed i? Mandkiønnet beæres med Baron Titel af ham S. 32. 39. 183. o. f. v. Jarls eller Græves Titel S. 32. 36. 183. 378. o. f. Ridder Titel S. 183. 294. Hvorfor maa da ikke Qvindekiønnet nyde samme Rang? helst siden vi have Exempler af Islænderinder, som gave sig af med Regieringen i Republikens Tid, meer end 200 Aar tilforn? Men har Forfatteren ogsaa alle Steder ret udtrykket vores Meening?

Skulde noget mangle der i, da befaler Menneske-Kiærlighed og Fornuft os, at tilskrive det heller en Mangel af Agtsomhed end Redelighed. Jordsgavn (*) S. 6, have vi givet med Jords-Afgrøde, og ikke det som Jorden giver af sig; det hører derfor Forfatteren selv til at forsvare sig imod sig selv i Fald hans Meening var uden Grund. S. 9 Optagede eller optagne, ere ikke de Vahrer som kan optages. S. 14 Vi have læst og hørt saa meget tale om de gamle og nye Gilde-Love, at vi veed, at de ikke i Førstningen bleve indstiftede til Drikke-Gilder, men vare ikke ulige vore Tiders Lauge. At Aula vil vel ingen nægte er det samme som at rave eller gaae uordentlig; Orthographien og Sammenhængen er med denne Meening; thi saa skulde det hedde: har sin Forstand, og kan ride og gaae, nemlig har Kræfter til at forvalte selv sit Gods. Dette ville vi desuagtet have skiænket Hr. Th., hvis vi ikke havde grundet vores Meening tillige paa et Parallel Sted af Graagaasen, som, efter Hr. Th. Meening, best kunde vise Jons-Bogens Hensigt og Meening.

(*) Her ville vi bede Læserne rette nogle Feyl som have indsneget sig, nemlig: S. 202. Lin. 20. S. 142-158. Jordsgave læs S. 157. Jordsgavn, ibid. Lin. 23. Fæbeede læs Fæbeed. S. 203. Lin. 7. Rosensvale læs Rosmhvale. S. 205. Lin. 15. S. 203. læs S. 204., ibid. Lin. 26. S. 361. læs S. 381. hvilken Feyl er ogsaa i Jons Bogen. S. 207. Lin. 17. Guldbrand læs Gudbrand.

ning. Den siger: „Den som kan ride hele „ Dage-Reyser, tage sin Hest hvor han beeder, „ og selv kunde finde Veyen, hvor han var bekiendt. Dette ansee vi for en Description af den nyere Lovs Hestfær og Aulsfær. S. 89. Alt det Hr. Th. her udførlig skriver om Forskiellen paa Kost og Tieneste ere vi ham forbundne for; thi det er Styrken af vores Beviis imod ham. S. 22. og for eller findes virkelig S. 154 sidste Linie. S. 13. Løn tages for Fragt S. 222. Vadmiel kaldes vægtige S. 396. Den forskiellige Læse-Art og rømme for eller rømme er udeladt S. 91, da det som ellers burdte staae i Texten S. 248, anføres som læse-Art i den første Anmærkning. Siden Hr. Th. saa plat ud nægter at han har begaaet deslige Feyl, er os nok at anføre et af hver Slags kun til en Prøve. Bannere S. 7 kommer ofte for i Bibelen, ja endog Hr. Th. tydske Fændrik; og han foreslaaer dog selv Bibelen som Mynster S. 10. Hvad Sagefalds Udregningen angaaer S. 26, da siden det endog tilstaaes af Hr. Th. at være en vigtig Post, vil vi kortelig anføre vore Grunde, efter Jons-Bogens S. 272. giælder 1 Øre (1 Rdlr. Specie eller en Unze) brændt Sølv for 6 Øre (144 Sk. Specie). Ibid. S. 353 (*), forbydes at Sagefalds-

A 5

(*) Med Hr. Th. Tilladelse, advare vi Læserne her for en Feyltagelse i Jons Bogens Oversættelse: Ingen Vahre eller Boesæ maa forringes, for Sagefald maa ikke nedsættes efter Vahres eller Qvæg-Taxt.

gefalds-Regning skal nedsættes i Prisen efter Handels-Taxt eller Qvæg-Priis; altsaa slutter vi, at 1 Rdlr. Specie skal endnu giælde i Sagefald for 6 Øre eller 144 Sk. Specie. Det Kongel. Rescript som vi have anført, befaler i Almindelighed og uden Undtagelse at 1 Rdlr. Specie, skal regnes for 1 Rdlr. 12 Sk. Courant; altsaa see vi ingen Grund, ja ikke Anledning til at overtræde Loven saa aabenbare. At een eller anden Lovkyndig skulde regne det anderledes, er intet Beviis, og burde siges vaersom, naar den klare og reene Lovens Bogstav er imod. S. 22 meener Hr. Th. at vi ingen betydelig Feyl have lagt for Dagen. Det er just denne Feyl, som var nær ved at giøre en Mand ulykkilig, hvis ikke Øvrigheden havde hast bedre Indsigt i den Islandske Lov, og reenere Kilder at øse af, end denne Oversættelse. Vi meene det er vor Pligt at sige, at dette Tilfælde var den eeneste Aarsag, hvorfor vi i Forstningen igiennemgik denne Lov. En Lov, der paa de fleste Steder endnu gielder, og dog skreven i et de fleste Danske ubekiendt Sprog, den ansaae vi saare vigtig. Vi meente at manges Velfærd beroede paa dens rigtige Oversættelse, og disse Tanker bleve hos os desto meer levende ved ovenanførte Tilfælde. Hr. Th. vil vel sige, man har Texten i et Sprog som endnu tales i Island. Vi tilstaae dette om mange Ord deraf, men de mange Ord som Glossernes Forfattere have samlet, de Feyl, som nogle af dem have begaaet, og de Feyl som Hr. Th.

selv tilstaaer sig at have begaaet, alt dette beviser at Jons-Bogens Sprog for en Deel maa være dødt, og hvad Stilen selv angaaer, ere det vel Pedanter allene som i vore Tider bruge den. Vi beraabe os her i paa en af de største Antiqvarier og Jurister i Island Hr. Laugmand Sölvesens Vidnesbyrd. At det har behaget Hr. Th. personlig at angribe Hr. Finnsen, som den, der af utidig Lyst til at forringe hans Arbeyde, og Fremfusenhed skulde have skrevet Recensionen af Jons-Bogens Oversættelse, da han dog kun i Almindelighed burde have skrevet mod de lærde Tidenders Forfattere, dette tilligemed nogle ufine Talemaader, er noget, som man bør holde en fortørnet Skribent til Gode.

Besvarelse.

Da jeg læste, Giensvaret paa Hr. Thorhallesens forsvars Skrift for hans Danske Oversættelse af Jonsbogen, i mod Mr. Hannes Finnsen, forundrede jeg mig, at Sælskabet endelig vil giøre denne Sag til deres egen; Da det ellers giør Handværk af, at opdage og forsvare Sandhed til Publici Tieneste. Deres Hensigt er dog vel ikke, at giøre Trætten saa uforstaaelig, at Publicum ikke skal see paa hvilken Siide Retten er. Velveed jeg det skal heede Ædelmodighed, at tage Mr. F. Sag i Forsvar, siden de i Begyndelsen bleve derudi indviklede;

Men

Men jeg beder dem dog eftertænke, om, og hvor viidt denne deres Godhiærtighed er grundet. Jeg agtede i førstningen at blive her reent uden for; endskiønt jeg saae, at det var mig som Mr. F. saa uformærket gik paa; Men jeg maatte her an, siden Hr. Th. har bedet mig, at i fald det behøvedes, vilde jeg svare noget som vedkommende, i sær, hvis de Stæder bleve angreben, som jeg har hiulpet til, at forklare.

Kiærlighed til Sandhed, bor fornemmelig bevæge mig her til, da Mr. F. seer ikke saa meget derpaa; det er ham meest om at giøre, at han kan dølge for andre sin Uvidenhed, og at hans eengang udgivne Meeninger kunde, i fald det var mueligt, blive sandsynlige.

En heelhoben væverie, som dette Giensvar indeholder, vil jeg gaae forbie, siden det er saa tyndt og utæt, at Sandheden ikke kan fiæles derunder; Derfore haaber jeg det ikke faaer Anseelse af noget smukt, eller varagtigt Tøy, i nøyseende Folkes Øyne. For resten vil jeg kortelig vise, nogle stæder i Mr. F. Giensvar, hvor han klarligen røber sin egen Svaghed, og tilegner sig selv, det han har fundet i andres u-udgivne Skrifter, og gaaer dem, og andre velfortiente Personer noget nær.

Han lader sig nøye med blot at modsige det som Hr. Th. har sagt, og hvor han kan, saa fordreyer han det, saa at Læseren ikke skal see det, paa den rette eller fordeelagtige kant. Derimod

imod gaaer han alle sine Feyltagelser enten reent forbie, eller søger at give dem noget Skin af Sandhed.

At han har fremført et og andet usandt, for at besmykke sin Sag, det seer enhver strax i Begyndelsen. For Exempel han siger Hr. Th. giör en Regel af hverken at vise at han ikke har feylet, ey heller at bevise, at de i modsatte Antegnelser ere falske. Men de Giendrivelser som Mr. F. ikke har rørt denne Gang, langt mindre svaret paa, og hvilke Læserne savne i dette Giensvar, dem vil de finde i Hr. Th. Skrift; thi han har nu staaet Publico Regnskab for mangfoldige Danske Ord, som Mr. F. meente ikke fandtes i de Danske eller paa Dansk skrevne Lov-Bøger; fordi han ikke har læst dem.

I Christian den 5tes Lov, tør han vrage Sproget, fordi det er 80 Aar gammelt, og langt reenere endnu omstunder.

Herpaa kommer Mr. F. frem, og siger uden Undseelse, at Hr. Th. tilstaaer jo selv, at hen ved halvparten af de imod ham giordte Antegnelser ere ikke uden Grund; Hvor staaer dette? det er jo en aabenbar Usandhed; og Læserne kand nu see; hvor hoymodig Mr. F. betiener sig af Hr. Th. ædelmodige Tilstaaelse; nemlig denne: at nogle faae, ikke ere uden ald Grund. og desuden bekiender Hr. Th. at han selv har fundet nogle, siden O-

ver-

versættelsen blev trykt, endog af større Betydenhed, og hvilke han agtede at meddeele Publico. Hvor har nu Mr. F. faaet de Ord fra, henved halvparten? Oven paa alt dette tor Mr. F. anmælde Hr. Th. Skrift for Læserne, som en Original, derpaa det dristigste siger Sandheden lige imod: og det artigste er, at Exemplerne, som Mr. F. kommer, med er disse. Søe og Hav. Qvinde og Kone i Fællig, Vasal og Undersaat, sandelig og uden videre Proceß, uden Forsæt og af vred Hu, med og mod, Fem Alen og Halvfemte Alen. m. v. og siger han at Hr. Th. paastaaer alt dette at være af sammeMeening. Man vil undersøge dette lit nøyere.

Qvinde og Kone i fællig. I de lærde Tidender No. 18 beskylder Mr. F. Hr. Th. for at have brugt det Ord Qvinde, for Kone som ikke er i fællig: at det kunde forsvares, har Hr. Th. beviset af Loven; og kan det desuden sees af Jydske Lovs 3 B. 43 Cap. hvilket confereres med Christian den 5tes Danske Lov 5. 4. 4. Men Hr. Th. siger (pag. 14.) Som ikke er i fællig er unødvendigt at tillægge; thi det bevise Omstændighederne. Det staaer ikke heller i Texten. Nu slutter Mr. F. saa forkiært heraf, (naar han først har taget ikke bort) at Hr. Th. giver Qvinde og Kone i fællig den samme Meening. Hvis nu Mr. F. paastgaer at Qvinde tages ikke, og saa i denne

i denne Bemærkelse; da kand han læse det baade i vores Bibel (Eph. 5.) og flere Stæder. Ja mange Stæder i Loven for Exempel Danske og Norske Lovs 1. B. 21. Cap. 9 Art. som Hr. Th. har (P. 10.) anført. Lovens Analogia i denne og de 2 følgende Art. er alle Jurister bekiændt. Videre kan Mr. F. see Dl. 2. 12. 7. hvormed han sammen ligner 38 Cap. 49 Art. udi samme Bog

Vasal og Undersaat har ikke Hr. Th. paastaaet at have samme Bemærkelse. Mr. F. siger i den første Recension; at Hr. Th. Oversætter sine Undersaatter for sine Mænd (Vasaller) og Undersaatter. Derpaa svarer Hr. Th. (pag. 21.) Kongen helser alle sine Undersaatter; Mon sine Mænd og Undersaatter sige noget meer, men Vasal nævner han ingenstæds; dog siger Mr. F. han giør Vasal og Undersaat til eet og det samme. Dette Ord har Mr. F. selv indflikket, først og sidst, til at fordreye Meeningen: det har her ikke hiemme; Sine Mænd, vil sige noget andet.

Sandelig og uden videre Proceſs. I Texten heeder det Siàlf-sagdur; Ordets Meening er vitløftig; derfore oversætter Mr. F. det (i No. 18.) i det samme eller uden videre Proceſs. Dette er eet af de Stæder hvor han siger Meeningen urigtig fortolkes. Han nægter dog vel ikke at siàlfsagt og þad er siàlfsagt, er vel oversat med sandeligen og det er sandeligen saa. Derimod ere disse Ord, i det

samme

samme og uden videre Proceſs, (hvilke ikke heller komme overeens i Meeningen med hinanden, naar de i og for sig selv betragtes) af langt anden Meening end sandelig og ſiälf-ſagdur, med mindre man føyer dem ſammen ved visse Omſtændigheder, som for Exempel her paa dette Stæd, hvor Kongen siger udtrykkelig, om en af sine Hof-Betientere, der aabenbarlig forſeer sig i mod hans Befaling, at han ſkal sandelig fra Hoffet; saa kunde det Ord lige saavel have den Meening i sig: Han ſkal uden Pardon, strax i det samme og uden videre Proceſs, begive sig fra Hoffet; Hvilket Hr. Th. ikke synes værdt at trætte om; endſkiønt hans Forklaring over Ordet ſiälf-ſagdur, kommer Lovens ubeſtemte Meening nærmere end den, som Mr. F. giætter sig til.

Uden Forſæt og af vred Hu. I No. 18 siger Mr. F. at disse Ord i Texten, Ei med heiptugre Hende, bør overſættes ikke af vred Hu. Hvorpaa Hr. Th. har svaret (pag. 18.) at brænde noget for en anden ſkiønt ikke af Forſæt, eller ſkiønt ikke af vred Hu; er det ikke det samme? det første passer sig nok saa got paa dem, som uforſigtig omgaaes med Ilden 2c. Hvordan kan da Mr. F. sige at Hr Th. giør uden Forſæt og af vred Hu, til eet og det samme. Læserne behage at obſervere at Mr. F. tager ikke bort: Jeg havde snarere tilſkrevet det Bogtrykkerens Uagtsomhed,

hed, end Mr. F. partiske Omgang, hvis ikke fleere Stykke i dette Giensvar vare af samme Suurdey.

Fem Alen og halvfemte Alen, skal Mr. F. aldrig kunde vise nogen, at Hr. Th. har giort til samme Meening. Men hvor Mr. F. (i No. 18) beskylder, ikke urigtig, Hr. Th. for at have sat fem Alen for halvfemte, (som er Trykfeyl) der siger Mr. F. tillige, at den gamle Norske og Islandske Alen, var langt mindre end den nu brugelige m. v. hvilket Hr. Th. har besvaret (pag. 18) saaledes: at den Islandske eller gamle Nordske Alen, har været langt mindre, og hvor meget kortere, er endnu ikke afgiordt o. s. v. derfor gior ikke Hr. Th. Fem Alen og halvfemte Alen til eet.

Med og mod, skulde det være sandt at Hr. Th. gior det til eet og det samme, maatte man tænke Manden var gal; Han siger jo, med en Qvinde, men Mr. F. mod sin Kone. Hvorpaa Hr. Th. har svaret (P. 21.) naar en gift Mand bedriver Hoer, saa forstaaer det sig selv, at det er imod hans Kone. Og heraf slutter Mr. F. at Hr. Th. siger med og mod er af samme Meening.

Jeg kiædes ved at giennemgaae, saaledes fleere af de Ord Mr. F. anfører, til Exempel paa Hr. Th. Dristighed, i at sige Sandheden imod, og tænker dette bliver nok, til

at vise Læserne, hvor rigtig og oprigtig Mr. F. bruger sin Logiske Videnskab til at opdage Sandheden. Jeg anseer di øvrige ikke saa vigtige, at de behøve andet Svar end det som findes i Hr. Th. Skrift.

Mr. F. siger Hr. Th. meener at de som grandske i en Sag ere alletiider Dommere: at dette er ikke sandt, kan sees af Skriftet (P. 24) Hr. Th. taler kuns om dette Stæd i Loven.

Jeg seer Mr. F. ikke tor nægte, at han har taget endeel Sprog, og meget betient sig af Widalins Skrifter, og givet dem ud, for sit eget, uden at mælde den rette Auctoris Navn. alle veed hvad dette vil sige.

Jeg vil ikke giøre lang trætte med Mr. F. over disse Ord i Texten: ef vatns-føll deila a millum Herada (saaledes staar det baade i min Membr. og M. S.) det er lige efter Ordene: Naar Vandfalde deile i mellem Herreder; hvilket Hr. Th. har oversat saa: Naar vande skille Herrederne fra hinanden. Men Mr. F. siger: men det er saaledes et Herrets grænser, naar vandene falde til tvende Sider. Dette er ingen Oversættelse, men en Forklaring som Widalin har anført i blandt andet over dette Stæd, efter Graagaasen. Lands L. B. 38. Cap.

Hr. Th. Forklaring over Ordet Hauldur, skal ikke heller være antagelig, dog kommer den overeens med den, som findes i Mr. F. udgivne Christen Ret, over samme Ord (p.

36.

36. not. 67.) dette Stæd har nok gaaet Mr. F. af Hukommelsen. Hvad man lærer hastig det glemmer man snarest. Ellers har vel Hr. Th. taget dette Ord edur, for Particulam Explicativam, thi saa tages det i Norske Lov. 5.12.1. af de Danske jurister, som jeg har læst og hort. Manuscript. har Haulds edur Bonda.

Alle de Stæder hvor Hr. Th. beærer Mandkiønnet med Barons Titel, og Mr. F. har giort sig Umage at opregne, staaer der Baron i Texten. Desforuden findes det Ord paa mangfoldige andre Stæder i de gamle Love. Men Baronesser eller Friherinder findes der ikke; thi Loven tillagdte dem ikke Baronernes Rettigheder, og kaldte dem kuns Barons Koner. At nu Hr. Th. ikke vilde være den første som førte ind i Loven bemeldte Franske Ord, det bor hver en fornuftig Elskere af Sprogets Reenhed holde med; Mr. F. maae gierne kalde det Partiskhed. Desforuden er det omtvistede Ord, ikke Barons Kone men Landsmans Kone, hvilket Hr. Th. har kaldet Odels Mans og ikke Bonde Kone. I mellem stunde matte man sporge Mr. F., hvilke Lændermænd i Norge, finge Titel af Baroner, før end Retteboden udkom 1277. og hvilke Koner (eller Personer af Qvindekiønnet.) førte Regieringen paa Island i Republiqvens Tiid, meer end 200 Aar tilforn? Eller har de nogensinde fort den? det meer end, kand ikke hiælpe stort.

Nu kommer han til Gilde Lovene og det skal heede bag efter, at han saa meget har læst, og hørt tale om dem; dette vilde jeg gierne troe, dersom han ikke alt for klarlig havde blottet sig baade i Forveyen, og besynderlig nu paa nyt, ved at holde de ældre gilde, og de ved Loven ordinerede drikke Sælskaber, for Lauge, i den nu brugelige Meening. At de vare drikke Gilder, det har Hr. Th. aldrig sagt, Mr. F. har dreyet her lidet Ordene, (som mange andre støde i sit Giensvar) og tænker at vinde noget anseeligt derved. De vare dog drikke Gilder. Ingen maae derfor tænke, at de har været indrettede, til at øve Drukkenskab; tvertimod, til at holde Skik og Maade, bestyrker Kiærlighed, og gode Sæder, lære Omgængelsen, m.v. Man vil ikke henvise Mr. F. til de ældgamle Nordiske Love, han blir maaskee fornøyet, naar han finder hos L. Debes, (Færøea Reser. p. 260 til 262.) en kort Underretning om Færøeingernes drikke Gilder, som de endnu have Levning af fra i gamle Dage.

Skylden for Ordets Ølfær Forklaring tager jeg Deel i, og tør desto heller kiændes ved den, at der er ingen uden en vis bonde i Island, som har digtet til dette Ord den Oprindelse, Mr. F. nu tilegner sig. At aulast (ikke aula) er et af de nye slette Ord, som betyder baade at træde haardt og plumt til, at gaae uforsigtig frem, og tillige være uhøflig og driftig, af Taabelighed, i Ord og Omgængelse. Af den Bemærkelse

mærkelse Mr. F. giver bemelte Ord, og af fleere Kiændemærker, synes mig, at han, enten aldrig har fuldkommen lærdt, eller har allereede begyndt at glemme igien sit Moders-Maal. Kan han nu fremvise dette Ord i det gamle Sprog, da har jeg tabt og han har vundet denne Sag: Han siger han vil skiænke det; Nu behøves det ikke. Ellers er Ordet oprundet af Øl eller Aul, (det er Øll paa Dansk) thi saa lades skrives det i gode Exemplarer, ligesom Ølfør, og Aulfær promiscue.

Hvad hans Aula betræffer, den ganske Meening pg beviiser han fremsætter og tilegner sig, samme Ord tilhørende, det har han heelt og holden fundet og opskrevet af en Islands Bondes (navnlig Biørn) hans Forklaringer over nogle Jonsbogens Ord. Manden var vittig og havde Skrivelyst, men derhos ganske ulærd; Han var fattig og levede af, at udcopere gamle Historie Bøger, og døde 1655. Nægter nu Mr. F. at han har taget det ommeldte Stykke fra Bonden Biørn paa Skardsaa, da har jeg Manuscriptet, hvor i den gandske Meening er at finde. Dette maatte jeg melde, thi ellers kunde man tænke det var opdigtet af Ondskab.

Han og alle andre tilstaae jo, at den Sag om Jonsbogens Oversættelse, er af stoer Vigtighed; ligesom Ordene falde maa man svare paa dem; og det kan ingen fortænke en at han forsvarer sig, hvis han kan, naar han bliver uretteligt overfalden.

 Den

Den saa kaldede store Feyltagelse om een Mark Sølv, og Sagefalds Udregningen, bringer han her paa Banen igien, som den eeneste og vigtigste Post, der var nær ved at giøre en Mand ulykkelig 2c. og agter nu efter Hr. Th. Begiæring at demonstrere denne saare vigtige Sag, hvorpaa han meener manges Velfærd at beroe; derfor driver han stærk derpaa, og frembyder endnu, P. Widalins Regning; men han veed aldeeles ikke hvad Landets praxis er; hvilken Hr. Th. har fulgt og i agttaget; og er med Mr. F. Tilladelse, den samme som P. Widalins Regning.

Lader os bedre undersøge denne Sag: Mr. F. paastaaer efter (Widalin (*) og) Jons Bogen, at en Øre 1 Rdlr. Specie, eller 1 Unze) brændt Sølv, giælder for 6 Øre, (144 ß Spec.) og S. 353 forbydes at Sagefalds Regning skal nedsættes i Prisen efter Handels Taxt eller Qvæg-Pris; altsaa slutter han (efter Widalin *) rigtig nok, at en Rdlr. Sp. skal endnu giælde i Sagefald for 6 Øre, eller 144 ß. Spec.

Denne

(*) Disse ere Widalins Ord. Pa gildte hiá oss, er Jonsbokin var utgefin, 1280 hver vegin Eyrir Silfurs 5 aura talda Pad er. 144. Sk.

(**) Han siger: En i allan Kongsins Sakeyri, gengur en nu i Dag Specie Rdlr. med sama moti sem Løgmalit hefr han ad fornu taxérad fyrir. 144 Sk.

Denne Udregning kommer i alle Maader accurat overeens med Hr. Th.; at det er en klar Sandhed, det skal hveren fornuftig tilstaae mig, som har Hr. Th. Overſættelſe af Jons-Bogen og vil giøre ſig den Umage, at efterſee S. 144. 2den anmærkn. hvor han ſiger udtrykkelig: [6 Øre] ɔ: tilſammen 1 Rdlr. Specmen 1 Rdlr. 3 Mk. Courant hvilket bliver 144 Skilling.

Denne Maade har Hr. Th. fulgt i ſin Udregning over alt i ſtore Domens Anmærkninger, [omendſkiønt Mr. F. ſiger, at den er een femte Deel høyere end den burde være.] Følgelig ogſaa i den betydelige Poſt 1ſte Anmærkning paa ſamme Side, hvor Mr. F. beſkylder ham for, at han har taget paa det eene Stæd 24 Rdlr. for meget.

Her af kan Publicum dømme, med hvad ſtor Agtſomhed og Indſigt, Mr. F. har igiennemgaaet denne, af ham ſaa kaldede ſaare vigtige Ting. Alligevel vover han ſig til at ſige: at dette Tilfælde er den eeneſte Aarſag, hvorfore han i førſtningen giennemgik denne Lov.

Sagen er ikke endnu hermed afgiort; thi Mr. F. vil, til at giøre Hr. Th. Udregning falſk, [ſom han meener ſaa meget at differere fra ſin egen] føre ſig til Nytte Reſcript af 20de Martii 1753, hvor 1 Rdlr. Specie ey giælder høyere i Inden og Udenlands Handel end 1 Rdlr. 12 Sk. courant; og derpaa forunderlig

ubeſindigen, fuldkaſter paa en Gang, baade ſin; og Hr. Th. Sagefalds Udregning; Men ſiger dog, (i de lærde Tidender No. 18) at 1 Rdlr. 12 Sk. courant bør lige ſaa fuldt ſom 1 Rdlr. Spec. (hvilken han der ogſaa regner for 144 Sk.) antages for fyldeſt i Sagefald.

Saaledes gaaer han i Taage heele Veyen igiennem, og arbeyder jevnlig paa, at ſige ſig ſelv imod; hvormed han gior al den Uvidenhed, han tillægger Hr. Th., i at kiende Forſkiælen paa Penges Værdie i Inden- og Udenlands Handel og Sagefald, til ſin egen.

Dette i Korthed ſagt meener jeg er tydeligt nok; jeg kan i Fald det forlanges, endnu udforligere forklare, hvoraf den ſtore Forſkiæl paa Speciernes Udregning til courant, efter bemelte Reſcript og den vedtagne Praxis, egentlig kommer.

Den Advarſel Mr. F. giver Læſerne i en under Texten ſtaaende Anmærkning, havde han ogſaa giort bedre i at udelade, ſiden han ſelv veed, at Hr. Th. har anført den ſamme, i hans Fortale (No. 7 paa ſidſte Blad) til Jons-Bogen.

Hvad de Ord angaaer ſom Hr. Th. formedelſt en urigtig Henviisning, ikke kunde treffe, og følgelig ikke heller beſvare, det vil jeg giøre efter hans forlangende. Mr. F. ſporger hvorledes ſkal vi forſtaae, at vadmel ere vægtige? den Metaphora er vel dreven for høyt i en Lov. I denne Rette-Bod, ſom findes i min Membr. hvis Overſættelſe Hr. Th. har indført bag Jons-Bogen, ſtaar det med diſſe Ord: Vadmal ſaa god

at

at allre giaurd, oc kosti, oc Vogt. Ere vadmel nu ikke vægtige? Eller veed da Mr. F. ikke at den samme Metaphora [som han saa kalder] er endnu brugbar om Lærreder Silke og fleere Slags Tøy? Retteboden har vel Mr. F. aldrig seet, thi den har maaskee feylet i det gode Exemplar af Jóns-Bogen som han havde under Hænder.

Lands-Nytiar betyder alle de Herligheder, som følge en Jord, det har Hr. Th. kaldet ligeefter Ordene Jordsgavn. Men mon Mr. F. Jords-Afgrøde, indbefatter og saa, Sæleveide Laxe-Aale og Orred-fiskende, Søefugle fangst, og de andre i Island bekiendte Herligheder, Ægvarp, og Æderdun. m. v.?

Løn tages for Fragt af Færger, i Christian den 5tes Danske og Norske Lov 3 Bog. 11 Cap. 5 og 6 Art.

Og for eller saavel som denne forskiællige læse Art og rømme for eller rømme vil jeg skiænke Mr. F. og lade det blive ubesvaret.

Endelig kommer Mr. F. til Jónsbogens Sprog, som han kalder død. Han vil ingenlunde unde sit fæderne Land den Ære, at dette Sprog skal endnu leve i Island; det er dog sært at han nok engang modsiger en Sag, der er saa bekiændt og Soleklar; Vil vel 150 Ord i Jónsbogen, som Almugen ikke forstoed saa fuldkommen i Widalins Tid, bevise at Sproget er dødt? Ney: meget heller at det lever endnu. Mange af Almugen forstaae nu omstunder, de fleste af bemelte Lovens Ord, og det har de Widalin at takke for. Til Slut-

ning giver Mr. F. et blindt Skud, paa alle dem, der efter det ældre og reenere Sprog vil forbedre deres Møders Maal; Han kalder dem Pedanter, og er dog bange at tale det reent ud. Jeg troer derfor ikke, at det har vaaret hans Alvor, og endnu mindre, at Forfatterne af de lærde Tidender vil bruge saa slette Vaaben. Slutningen af Hr. Sölvesens Fortale for Tyrone Juris, skal ikke stort hiælpe Mr. F.; den er et slags forekomende Svar paa den Kritik Hr. Sölvesen væntede; hvad Grund samme Svar haver, giøres ikke behov at undersøge paa dette Stæd; Jeg kan heller ikke føye Mr. F. i at fornye en liden Tvistighed, som for lang Tid siden har udstaaet sine Fatalia. Endnu videre skal Mr. Finsens Regel giælde, da fortiener ingen større Navn af Pedant, end, den, af ham, og andre velfortiente Laugmand Widalin. Denne Lærde har i opkastet til den nye Islandske Lov Bog, saa lykkelig brugt Lovens Stiil i Jonsbogen, at dette Værk er af alle Kiændere, anseet for et Mesterstykke, men allermeest fordi Stiilen er een hver i Island forstaaelig. Men der vare en Deel Pedanter og saa i de Tider, hvilke giorde ham Arbeydet suurt, og vilde endelig have de nyere Ord, af Tydsk og Fransk Oprindelse, indflikkede i Loven.

Jeg behøver ikke at tale for denne Sag; Gud skee Lov! der er endnu til i Dannemark, mangfoldige vise og lærde Mænd, som baade vil og kan forsvare det rette Danske Sprog, og tillige indsee og elske den der med knyttede Rigernes Velfærd.

